

Acésta fóia ese
cate 3 cóle pe luna
si costa 2 fiorini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
10 franci cu porto
postei.

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentulu se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonéza la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiu, séu prin posta
séu prin domnii co-
lectori.

Nr. 9.

Brasiovu 1. Maiu 1870.

Anulu III.

Despre medicina cu privire la romani.

(Continuare).

II. Baile turcesci.

Dupa cucerirea imperiului greco-romanu séu bizantin, turcii au aflatu baile romane in Constantinopole, unde acelea fusesera introduse succesive inca dela inceputulu fundarei acelu imperiu prin Constantinu prin acelea numeróse colonii romane, care au inceputu a veni din Itali'a in nou'a Roma (Bizantiu, Constantinopole) si in tóta provinci'a ei, pe care astadi turcii o numescu Rumili. Turcii au avutu minte destula, pentrucá se crutie acea institutiune sanitaria, si se o lege óresicumu de cultulu loru religiosu, care prescrie atátu pentru barbati, càtu si pentru femei spalare si scaldari dese. Intr'aceea bai'a turcésca totu diferesce in càtuva de baile anticiloru romani; cu tóte acestea precumu odenióra de baile romane se potea folosi si celu mai din urma romanu, asia la turci ele stau la dispositiunea si a celoru mai sarmane clase de locuitori.

Cu espressiunea „baia romana séu turcésca“ denotamu astadi una procedura destulu de complicata, care totusi cu óresicare ordine coprinde in sine tóte baile usitate. Si tocma ordinea rationale a toturoru operatiuniloru diferite, din care consta „bai'a,“ este aceea ce e impreunata cu placere si efectu extraordinariu dieteticu si vindecatoriu, éra aceea este necurmat'a schimbare a aerului rece si caldu, a apei reci, caldutie si calde si a aburiloru aplicati asupra corpului in forme feliurite, o regulata frementare a toturoru partiloru corpului etc.

Turcii numescu bai'a Hamam si sunt dedati a o cerceta odata pe septemana; éra pentru cá se se póta ecsecuta diversele operatiuni, se ceru celu mai puçinu trei localitati, inse a trei'a cu duoe despartimente. In localitatea dintai numita mesluk ori mustaby, adeca frigidariu séu recoritoriu, se desbraca, éra vestmentele se pastréza in scrinuri inchise. Mahomedanii isi léga capulu cu câte unu stergariu in locu de turbanu, éra alu doilea stergariu face servitiulu unui siurtiu, éra alu treilea ilu ia pe umeri, se incaltia cu sandale de lemn, pentrucá se scutéscapitiórele de ferbintiéla in chili'a a duóa, apoi asia armatu intra in a duo'a chilia numita pe turcesce beitolwal, adeca taepidarium, incalditoriu. Acesta este caldisioru, éra umediél'a inca nu e mare; intunecimea ce domnesce in elu inca are unu efectu linistitoriu

pentru intrég'a sistema nervósa si ajuta in modu extraordinariu scopurile diferiteloru operatiuni. Aici gradulu caldurei se suie dela 30 pana 35 Reaumur, prin urmare cu duoe pana la 7 graduri mai multu decâtu este caldur'a sangelui omenescu. In acea chilia romanu cei carii se scalda, câte 10—15 minute, séu si mai multu, pana ce pielea se umediesce si incepe se asude usioru. De ací omulu merge in a trei'a chilia, care consta din duoe despartimente, adeca: hararah pe turcesce, adeca laconicum ori sudatorium — asudatoriulu. Acesta este atátu de plinu cu aburi, in càtu aceia carii se scalda, abia se cunoscunuii pe altii. Temperatur'a se inaltia dela 42 pana la 50 de graduri R. Aici sudórea curge in síróie, éra ceea ce simte omulu in acestu tempu, neci cà se póte respica prin cuvente, spiritulu si corpulu se simte usioratu, pre candu pipaindute cu mana, ti se pare cà corpulu iti este rece, acesta inse este efectulu iutelui procesu de evaporatiune. Dupace aici ai asudatu càtuva tempu, adeca pre càtu ai placere, séu pre càtu iti va fi ordinatu mediculu, incepi procedur'a frementaturei; acésta inse la turci se face intr'unu modu empiricu, crudu, éra nu dupa cunoscintiele anatomice, de aceea si trecemu preste ea. Frementatur'a corpului nu este absolutu necesaria, ea inse ecsecutata dupa regulele anatomice este de doritu in unele casuri, pentrucá se ajuta cercularea sangelui si unele parti ale muschiloru, care n'au destula activitate, se mai inviosiéza. Frementatur'a se face mai cu folosu mai inainte de a'si sapuni cineva corpulu; pentrucá dupa frementatura, séu unde acésta neci cà se face, urméza tiesalatur'a. Prin ferbentiéla si asudatura tóta sistem'a pelei se immóie si óresicumu se destrama, mai cu sama cestulitiele epidermei. Cei mai asprii peri din barba inca se móie atátu de multu, in càtu se'i poti rade fara sapunu. Acei soldii si necurafia incarcata pe corpulu omenescu, trebue se se delature, pentru cá se nu impedece functiunile cele mai importante ale pelei, éra acésta nu se póte face numai cu apa, ba neci cu apa si sapunu, ci baiasiulu apuca in mana una mamusia din peru de camila, ori de panura, cu care freca corpulu si departéza necurati'a.

Dupace pielea se curatia bine, apoi omulu trece in celalaltu despartimentu, adeca in baia séu lautoriu, (balneum seu lavacrum). Aici se afla unu bassinu mare, provediutu si cu tievi pentru apa rece si calda. Din acelea se tórna cu unu filigénu apa calda preste capulu si corpulu omului, ceea ce face placere

nespusa. După această se spala cu sapunul fin, apoi se reintorțe pe câteva minute în departamentul sudatorului și din acesta prin tepidariu, a cărui temperatură de 30—35 R. acumă se pare a fi rece, trece în frigidariu. La romani în stadiul acesta al scaldării omului se recorea într'unu bassinul, ce se numea piscinium, care era plin cu apă rece, apoi își ungea corpul cu oleu, după care urmă eșercitiul gimnastic. Turcii înse, carii se închina la dulce far niente, adăca la repaus, făcu altumentrea; ei adăca reintorțându-se în frigidariu se punu pe unu patu, ce are form'a unui W lungu, care la romani se numea Durretum, și care la turci e prevăditu cu perini. Aici sîdu ei în liniște, pentrucă se li se recorésca corpul prin aerul rece, până ce instinctul le spune se se înbrace.

Ambele metode de recorire, adăca și cea română prin apă, și cea turcésca prin atmosferă, implinescu scopul lor asemenea de bine și tindu a împedeca una năua erupțiune de sudore și a dá pelei descordate érași tonulu seu, care prin precesele operatiuni s'a fostu alteratu. Metod'a turcésca de recorire prin pelea desgólita în chilia aerită și în óresicare gradu încaldită se pare a fi unu actu destulu de însemnatu, alu scaldării, că ea produce continuarea activității fiziologice.

III. Bai'a rusésca.

Acăsta baia infatiosieza universal'a și stravechi'a forma a baiei de aburi, și este totu-odata din timpurile cele mai vechi o însusime caracteristică națională a poporului rusescu. Amu vediatu mai susu, căta îngrijire au pusu românii pentru redicarea și susținerea bailor; înse asia se închina și rusii între tóte popórale timpurilor mai noue acestei datine, ce servește multu sanetatei și ilu tienu în mare onóre.

Cea mai simplă întocmire a unei bai rusesci, precumu se afla ele în cele mai multe órasiele rusesci, consta din o localitate, pe langa ai carei pereți sunt asediate trepte de lemn, pe care se culca celu care se scaldă. Prin stropirea petrilor inferbentate ori a unui cuptoriu, soba de feru, cu apă caldă, se producu aburi, ce se resfira în chilia, și apare firesce mai caldă și mai desu pe treptele cele mai înalte. Gradulu ferbentiei se suie după înaltime dela 34—45 R. După o petrecere de unu patrariu de óra, în care omulu se sapunesce și da a se frecă cu peria, se lovesce cu maturitia de mestécanu, că se aduca pelea în iritatiune mai mare și astfelu și la o activitate mai mare, începe se asude și apoi se recorește ori cu apă próspectă din unu vasu, ce sta la îndemana, séu prin dusiu, séu că sare golu în nea, ori în vre-unu riu, déca este în apropiere, și ací se tavalesce ori se spala, până ce se recorește, apoi ori se îmbraca iute, ori repetiesce înca procedur'a de mai înainte. Unii se înveluie în straiu după ce s'au scaldatu, și astfelu mai asuda și întrensulu. În cetati mai mari rusesci și în alte cetati ale Europei s'au întocmitu

bai de aburi după form'a rusésca, înse mai comode. Cas'a de aburi trage aburii necesari din caldare prin diferite țevi; localitățile de baia sunt întocmite frumosu, comodu și cuviintiosu, terasele de jacere sunt cu perine de lemn prevădite și activitatea aburilor se póte marí ori micșorá prin deschiderea séu închiderea țevilor; au și ventilațiuni corespundietórie, și unu bassinul cu apă rece; au giuru împregiuru stropitori ce batu în susu, în diosu și în tóte laturile. Au mai departe și jetiuri pentru cei ce sunt contracti, subtu cari trecu aburii.

Pe langa acestea întocmiri mai sunt și cabinete alaturea, cu paturi, unde celu ce s'a scaldatu póte repausa, învelitu séu nu.

Procedur'a în bai'a rusésca este totu cea descrisă mai în susu.

Candă ocupara rusii Transilvani'a la an. 1849, ori unde aflau vreo camarutiă, séu vreo ruina mai bună, își făceau bai de aburi, precumu le arataramu mai susu. Căci poporul, soldatul și nobilimea măf de josu pastréza datin'a de a se scaldá baremu odată în septemana cu mare scumpatate. Nobilimea mai înaltă este și la rusi că și la alte natiuni mai molesită și se abate dela acăsta datina națională și multu priintiósa sanetatei, cautandă bai de modă, unde potu cheltui mai multu și a se folosi mai puțin. Cu tóte acestea baile de aburi remanu o însusire caracteristică a natiunii rusesci. Și e o mare minune, că natiunile vecine civilizate, mai alesu germanii, nu și-au apropiatu aceste bai mai înainte, ci numai la an. 1812 după campagnia din Rusia, candă oficiarii francesci le-au transplantatu în Franci'a, unde s'au și latitu mai înainte decâtu în Germani'a. În Transilvani'a s'a înfiintiatu cea dintai baia de aburi în Sibiiu camu la anul 1851, apoi în Brășiovu la anul 1855 spre laud'a romanilor celor ce le-au înfiintiatu și spre mare folosul omenirii, numai de s'aru sci folosi cu ratiune de ele și de le-aru întrebuintia mai desu; după aceea în Clusiu, apoi în Osiorhei. Cei carii vreu se le întrebuintieze, se desbraca în recitóre, apoi intra de locu în chili'a cu aburi și ací se punu ori se culca pe trepte, candă mai susu, candă mai josu, după cumu adăca vreau o caldura mai mare ori mai mică, apoi după ce s'au încalditu bine, alérga la stropitóre cu apă rece, séu unii saru în bassinulu, ori în cad'a cu apă rece și asia se recorescu, apoi intra érași în aburi, și după ce schimba caldur'a cu recél'a mai de multe ori, dau a se frecă prin baiasiu, care îi sapunesce și fréca cu unu flanelu, apoi cu o peria. Astfelu făcu cei mai multi, fara se scia de ce făcu ei acăsta.

IV. Baile irice-romane.

Precumu baile rusesci numai în urmărea rebelorului lui Napoleone au trecut în Europ'a apuséna, asia a fostu de lipsă o lovitură mai mare, că se se făcu o cercare, de a naturalisa baile orientale la apus, de și caletorii le făceau cele mai mare encomia.

Acésta s'a intemplatu numai dupa resbelulu celu mai nou orientale, candu Constantinopolea se prefacù in depo din partea francesiloru si a englesiloru pentru armatele aliate, care erau destinate a asistá „bolnavului“ in contra prea energiosului seu medicu rusescu. Este lucru curiosu, cà neci francesii cei vani au fostu aceia, carii cunoscèndu acolo bai'a turcésca, inaintat'oria de curatienia, sanetate si frumsétia, au straplantat'o in cetatea sa metropole de mode, neci englesii carii stau in renume cà aru fi dupa orientali cei mai curati ómeni pe lume, ci irlandesii cei maltratati de ei au fostu aceia, in a caroru tíera in celu mai indepartatu apusu europénu, s'a infiintiatu cea dintaiu baia turcésca.

Davidu Urquhart (respica Oerkert), care dela multele sale caletorii in Oriente a capatatu nume de „levantinu“ a fostu acela, care nu s'a potutu desparti de ide'a de a vedé in tíer'a sa o astfeliu de baia orientale.

Acestu neobositu levantinu a cercatu actiunea ei de atâtea ori in Oriente asupra corpului propriu si ne a descri's'o cu colori adeveratu poetice in urmatoriulu modu:

„Corpulu ese din baia luciu cá alabastru, bine-mirositoriu cá si cistulu, netedu cá atlasulu, móle cá bisonulu. Spiritulu se primbla óresicumu in liniste si se bucura de curatien'ia cojei sale. Acesta este unu felu de visu, unu deliru, carele te inaltia din carne si totusi simti viétia si consciintia in fiacare parte a corpului. Candu resuffi, ti se pare cà resuffletulu teu nu strabate spre ânima, càtu mai virtosu spre creeri etc.

In fine dupa multe incercari desierte Urquart reusí cá se castige pentru ide'a sa pe unu medicu anume Barter, unu omu intieptu, care nu se indestulà a adopta orbesce impartasirile lui Urquart despre baile turcesci, ci elu cá medicu pricepù indata, cà déca este cá bai'a turcésca transplantata in Europ'a se prospereze, atunci ea trebue inbunatatita esentialmente. Dr. Barter avendu in vedere scopurile igienice si sanitare, o a si amelioratu atátu de multu, in càtu multe morburi, despre care pana atunci se credea cà sunt incurabili, s'au vindecatu prin acea baia, éra acelea succese au trasu favórea publicului intr'unu gradu atátu de mare, in càtu astadi in Irlandi'a ecsista 16 bai turcesci, edificate inse in stilu mai maretiu si cu elegantia extraordinaria, in càtu se potu alatura prea bine langa baile romane din tempurile imperatoriloru Romei antice.

Acestea bai s'au intinsu din Irlandi'a in mai multe parti ale Angliei, éra mai alesu in cetatile mai mari, pe unde sunt si fabrice multe, ai caroru lucratori cercetéza acelea bai cá unu locu nu numai de curatienia, ci si totu-odata de cura. In Germani'a pana la anulu 1861 era numai una baia turcésca, séu mai bine romana in Rudersdorf aprópe de Vittenberga, si se pare cà mai decurendu s'ar fi deschisu unele si in Vien'a, de nu si in Bud'a.

Reformele mai de insemnatu introduse de dr.

Barter sunt mai alesu duoe, dintre care una este, cà in sudatoriu nu se mai afla aburi grosi, ci multu mai subtiri, éra a duo'a, cà sal'a de scaldatu este provediuta cu ventilatiune, in càtu se póta intra aeru curatu si se póta esí celu stricatu prin procesulu resuflarei si prin aburimea pielei omenesci.

Din cele díse pana acumu cititorii nostrii voru vedea, cà baile nóstre sunt asia numite bai de aburu rusesci, modificate, séu mai bine reformate, inbunatatite, cumu si cà noi le potemu intrebuintia atátu in directiunea igienica, càtu si vindecat'oria. In directiunea dintaiu celu care se scalda are se observe urmat'oriele regule: Desbracènduse in recoritoriu, se'si frece bine corpulu, apoi se intre in baia. Déca sunt duoe despartimente, se intre mai antaiu in celu recorosu, dupa aceea cu una càrpa uda pe capu si cu unu burete udu la gura se intre in sudatoriu. Aíci se se asiedie pe treptele mai din diosu, éra dupace se va mai dedá corpulu cu caldura, se mérga mai susu. Dupace simte cà s'a incalditu bine, se mérga la loculu unde'lu frementa, séu fréca si tiesala, dupa aceea se se spele cu apa mai caldisióra, apoi si cu rece. Mergèndu éراسi pe trepte, póte schimba dupa placu caldur'a cu recél'a, prin spalatu, prin stropitori, prin sarire in bassinulu cu apa rece, ori prin intrarea rapede in cada. Dupa scalda este bine a repausa, déca concedu localitatile baiiei, éra déca nu, a esi afara si a se primbla puçinu. Este bine de insemnatu, cà ací nu damu la nimeni consiliu, cá se faca bravure cu caldura prea mare in treptele cele mai inalte si cu petrecerea prea indelungata in baia, ci in tóte se fimu cu luarea-amente la instinctulu nostru, adeca la simtiulu nostru asia, in càtu indata ce acesta ne da óresicare semnu de langedime, de molitiune, de somnolentia, se'lu ascultamu si se esimu din baia, éra apoi se ingrijimu bine pentru una recarire perfecta, cà-ci acésta este conditiune de capetenie in contra recelei.

Bai'a de aburi se póte intrebuintia in tóte anotempurile, éra mai alesu, candu prin frigu umedu, prin schimbarea temperaturiei si prin aeru reu, stricatu, innadusitu, ingreunatu de apa, se impedece si se micioréza activitatea pelei, adeca tómn'a si érn'a; éra cu inceputulu primaverei si primavér'a intrebuintiarea bailoru de aburu este adeverata necesitate, ori unde numai se póte, cà-ci tocma in acestu ano-tempu, candu natur'a intréga inteneresce, corpulu nostru inca nesuesce spre una vitalitate nóua si intenerire. Reinvierea nóua a succuriloru, curatireà sangelui, potere nóua de viétia si vioitiune se inbuldiesce si cerculéza in tóte pulsurile. In acestu tempu corpulu nostru doresce se se curatie de sgur'a ernei, éra poterea lui desteptata din nou, voiesce a curati sangele prin piele. Nu este cuventu desiertu, candu dícu fisiologii, cà omulu dupa cativa ani, éra mai cu sama dupa primavéra, se face cu totu altulu in piele si ósa, óresicumu unu individu nou, cà-ci vinu materii de formatiune noua, éra cele intrebuintiate si tocite se la-

peda afara. Spre a inainta acestu actu de curatienia alu organismului prin miliónele de pori ai peleii, midiuloculu celu mai bunu este bai'a de aburi intrebuintiata primaver'a. De altumentrea, precumu s'a observatu mai in susu, baile de aburi se potu intrebuintia ori si candu.

(Va urma.)

Schitia istorica din véculu alu 10-lea si alu 11-lea dela Christosu.

Véculu alu diecelea fusese pentru biseric'a lui Is. Christosu periodulu celu mai umilitoriu si rusinatoriu. In acelea tempuri adeca siedea pe tronulu papiloru si alu multoru archierei unele persóne, care innotá in tóte desfrenarile si infamiile, in càtu acei ómeni aru fi fostu in stare de a surpa biseric'a, déca nu ar fi apucatu a se inradecina in omenime credinti'a despre promisiunea facuta la Mateiu capu 16, 18 et 19. Acelu periodu se numesce si tempulu pornocratiei, adeca alu domniei curveloru, din cauza cà in cursu de ani cincidieci scaunulu papei era incongiuratu de concubine, de fiii si de nepotii loru, carii rivalisá in blatematii si infamii.

Acelea dame au fostu Teodor'a, una patriciana frumósa din Rom'a, concubin'a (tiitórea, maitress'a) marchionului Adalbertu de Toscana si fiicele ei Maroti'a si Teodor'a, ale caroru portari era totu cá ale mamei loru. Maroti'a midiulocf, cá amantulu (ibóvniculu) seu se fia alesu de papa sub nume de Sergius III. (904 pana la 911). Soru-sa Teodor'a facu totu asemenea cu amantulu seu Ioanu, archiepiscopulu dela Ravenna (914—928). Acest'a scârbinduse de rusinatoriulu jugu femeiescu, se incercá se'lu scuture, Maroti'a inse'lu aruncá in carcere si puse de'lu innadusíra cu una perina. In a. 931 Maroti'a inaltia la scaunulu papiei pe fiu-seu sub nume de Ioanu XI, pe care ea 'lu avuse cu pap'a Sergiu. Ea inse avuse si unu altu fiu mirénu, anume Albericu, carele inse amestecanduse in afacerile papei, margini poterea frateseu si a sucesoriloru lui. Dupa Ioanu XI. tronulu patriarchului Romei fu ocupatu de Octavianu, care era fiu alu lui Albericu, unu strengariu de optuspre diece ani. Acestu papusioru impreuná érasu potestatea eclesiastica cu cea profana si se numi Ioanu XII. In sinodulu din 963 tienutu la Rom'a, imperatulu Otto midiulocf destronarea acestui papa pentru crimele de incestu (preacurvía cu consangene), perjuriu, asasinatu si sacrilegiu etc., éra pe romani ii facu se jure pe osementele santului Petru, cà neci-una-data nu voru mai alege si hirotoní vreunu papa fara permisiunea sí confirmatiunea imperatului. Acelu Ioanu XII. inse avuse unu fiu cu Teodor'a fiic'a, anume Crescentiu, carele ajunse capulu conductoriu alu partitei aristocratice tusculane. Sub acesta inse si sub fiu-seu Rom'a si papismulu ajunse sub domni'a aristocratiei. Acestu Crescentiu se facu papa din po-

runc'a imperatului Otto III., éra dupa mórtea aceluia, fiu-seu Crescentiu III. érasu incalecá pe romani si facu, cá scaunulu lui Petru se fia ocupatu de creaturele sale.

Pap'a Ioanu XIX. voise a renuntia la orice jurisdictione pretinsa asupra bisericeii orientale, cu conditiune de a i se numera una suma enorma de bani, a fostu inse constrinsu a se abate dela acelu planu alu seu din caus'a opostiunei generale, care se ridice asupra lui. Dupa mórtea acelu papa comitele Albericu din Toscan'a induplecá pe romani prin daruri si prin promisiuni, cá se aléga de papa pe fiu-seu Teofilactu, unu muce numai de diece ani, ci deprinsu inca de atunci in faptele cele mai scârnave. Acestu strengariu se numí Benedictu IX. si domni cá papa cu puçine precurmari dela 1033 pana la 1048. Fiendu-cá acelu omu teneru spurcá scaunulu patriarchalu prin faptele cele mai infame, romanii 'lu luara la fuga in a. 1036, ajutatu inse de partit'a sa, se reintorse preste puçinu. In an. 1044 romanii érasu ilu alungara, éra mitr'a patriarchala o vendura la altulu sub nume de Silvestru III., care inse dupa trei luni fu luatu pe fuga de Benedictu. Acumu inse acestuia 'i plesni prin capu, cá de sí papa, se se insóre cá ori care altu omu; tata-seu inse in calitatea sa de patriciu romanu ii denegá binecuventarea sa, pre càtu tempu fiu-seu va fi papa. Din caus'a acésta Benedictu vendu rangulu de papa archidiaconului romanu, anume Ioanu Gratianu pe sum'a de una miie punti de argintu. Acesta era unu omu evlaviosu si bine simtitoriu, cu tóte acestea intrebandu si pe amicii sei, se invoi cá se cumpere demnitarea de papa cu bani, adeca se ia asupra si infami'a simoniei, numai pentru cá se scape scaunulu lui Petru din ruin'a totala, si asia se numi pe sine Grigorie VI. Acésta se intemplá in an. 1045 dela Christosu. Ci lui Gratianu, adeca acumu Grigoriu VI. ii lipsi tari'a de spiritu ceruta neaparatu la deslegarea unei probleme atátu de grele. Cá prin trecatu insemnamu aici, cà atunci se aflá in monastirea Clugny, unde Gratianu avea amici, unu monachu teneru anume Hildebrandu, fiulu unui fauru din Saona, carele inca pe atunci isi castigase unu renume órecare. Intr'aceea Benedictu nu s'a potutu casatorí, din cauza cà mirés'a lui in fine totu se desgustá de unu june atátu de corruptu, asia elu érasu incepù a figura cá papa; inse Silvestru se ridicá din nou. Asia acum Rom'a avea trei patriarhi dintr'odata, si toti trei simonisti cumu amu díce inferati. Partit'a din monastirea Clugny parasí pe clientulu seu, adeca pe Gratianu si chiamá pe regele Germaniei, cá se salveze biseric'a. Regele Enricu III. venindu conchiamá in a. 1046 la Sutri unu sinodu, care destroná pre toti trei papi, cá pe nisce simonisti ce era ei. Atunci romanii se invoira, cá se aléga regele unu papa. Enricu numí de papa pe episcopulu Suidger dela Bamberg (din Bavari'a), carele se numí Clementu II. si carele apoi pe regele Enricu ilu incoroná de

imperatu alu romaniloru in dio'a de Craciunu alu a. 1046. Romanii simtira bucuria atatu de mare pentru restaurarea ordinei si a pazei, in catu ei conferira imperatului dreptulu alegerei de papa pentru totu-deauna, si i jurara, ca ei neci-una-data nu voru mai consacra vreunu papa fara permisiunea imperatului. Enricu luà pe pap'a Grigorie cu sine in Germani'a, unde apoi acestu papa ecsilatu repausà in cetatea Coloni'a. Monachulu Hildebrandu, care fusese capelanulu seu, si caletorise cu elu in Germani'a, dupa moartea expapei Grigorie se reintorse in monastirea Clugny, pentrucà mai tardiù ajungendu la demnitatea de papa, sub numele de Grigorie VII. prin portarea sa cea poteròsa si prin measurele sale despotice si petrudietorie pe seculi inainte se facea epoca in istori'a omenimei. Clementu II. mori in a. 1047 intocsicatu (otravitu). Acumu coconasiulu Benedictu IX., carele facuse fiasco cu casatori'a sa, ajutatu de partit'a aristocratica tusculana, érasu se aventà de papa, venindu inse imperatulu Enricu III. ilu trantí, éra in loculu lui denumí pe episcopulu Pappo dela Brixen, care luà numele de Damasu II.; acesta inse dupa domni'a numai de 23 díle mori totu de veninu, precumu au mai moritu si alti cativa papi si inca unii din ei ómeni nobili si binesimtitori, pana la Clementu XIV., carele desfiintiasa societatea iesutiloru pentru nenumeratele loru fara-delegi. (Din nemtiesce.)

O g o r u l u.

(Fine).

Éca cumu ar fi mai rationalu si cumu se lucra in statele cele mai inaintate in agricultura. Indata dupace s'a caratu bucatele de pe locu, séu déca in mai multe casuri nu se potu cará, se asiédia la o parte, se incepe cu caratulu gunoiului, déca acelu locu e de gunoitu, care indata se si risipe. Dupa aceea mergu cu plugulu, nu ara inse mai afundu cá de trei policari, apoi vinu cu travalaulu spre a indesa pamentulu pe miriste si gunoiu, prin ce acestea se putrediescu mai inainte. Tómn'a érasu se ara, inse catu se póte de afundu, lasanduse loculu negrapatu, cá gerulu se-lu póta strabate si sférma catu se póte de bine, prin ce multe substantie nutritorie se preparédia pentru fruptele urmatórie. „A ará tómn'a insemna atatu catu a gunoi pe diumatate,” díce unu proverbu germanu. Mai alesu pentru unu pamentu greu acésta procedura e fórte de recomendatu. Venindu primavér'a, neci nu mai trebue aratu, ci grapandu'lu numai cumu se cade, se poté semená, apoi éra se grapa spre a se astupá sementi'a. Voindu inse a'lu lasá ogoru in anulu acela, cà-ci neci o regula tara esceptiuni, in unele casuri e permis, ba chiaru de recomendatu ogorulu, dupa cumu se va aratá mai la vále, se ara numai candu buruienile incepu a inflori; mai bine e ceva mai curendu, cà-ci sementi'a nefiindu cópta, ele se sterpescu binisioru. Tocma cu

vreo doue-trei septemani inainte de semenatu éra 'lu ara, dupa aceea apoi 'lu semena la tempulu seu fara vreo alta aratura. Fiindu inse pamentulu greu, lu semena indata dupa aratu. Se vedi apoi frupte, pare cati ridu ochii. Ore de ce se nu facemu si noi asemene?

Pe langa tóte acestea la noi in starea actuala economi'a fiescecaruia e si marginita. Suntu multi economi, cari póte pricepu lucrulu mai bine si aru dorí se semene frupte mai rentabile, suntu inse durere constrinsi a semená ce semena si vecinii loru, adese dupa grâu, éra grâu séu secara, ovesu, ordiu etc. Acésta sistema nu e neci decatu rationala. Dupa acele plante e mai corespundietoriu a pune sfecte de zacharu, papusioiu etc. Cu alte cuvente: dupa acele plante ce nu mergu afundu in pamentu si au puçine frundie, se urmedie de acelea, care strabatu mai afundu si au mai multe frundie. Acestea din urma iau multu nutrementu din atundime si din atmosfera. Afara de susu-atinsele scaderi acésta sistema mai are inca una, cà adeca lucrulu nu se imparte egal, ci intr'unu tempu ai fórte multu de lucratu, incatu nu scii unde 'ti sta capulu, éra intr'altulu ai fórte puçinu, séu mai nimicu de facutu. Se nu cugete cineva, cà d. e. grâulu totu-deauna ar fi fraptulu celu mai rentabilu, neci decatu, ci sfectele, mai alesu pe langa fabrice de zacharu potu aduce cu multu mai mare venitu; asemene si alte frupte dupa impregiurarile locale. Faca numai economii nostrii ceva calculu, séu adeca se'si dea socotéla despre lucru, chieltuieli si venitul unoru séu altoru plante, si se voru convinge de siguru, despre adeverulu acesta; acésta inse n'o facu mai neci unii, macarcà e de lipsa cá panea de tóte dílele.

Sunt convinsu, cà din mai multe parti mi se va pune intrebarea: d'apoi ce se facemu cu vitele nóstre, unde se le scótemu, tienéle vomu in grajdii (poiéta)? Se previnu dar acésta intrebare. Unii le potu tiené in grajdii, mai alesu aceia, cari au a casa câte unu mosiu betranu, séu pe altu cineva, care nu mai este harnicu de lucrulu campului. Se scie cà secar'a primavér'a cresce si se ridica fórte iute. Acestia sémene secara in loculu ogorului, se intielege cà avendu cineva locu multu de ogoru, nu va semená pretutindenea secara, ci in unele bucati trifoiu, intr'altele cucurudiu verde, mazarichie etc. si mosiulu cu carulu cu 2 vacutie séu cai póte cosí si cara acasa pe câte 3—4 díle pana se gata secar'a, apoi incepe cu trifoiulu etc. Dupa secara se póte semená altuceva, d. e. malaiu, cucurudiu etc.

Cei ce nu potu face asia, asociadiese mai multi la olalta si se ia o livada, unde se scóta vitele la pasiune; se intielege ca vacile nu voru fi amestecate cu boii, ci separatu. Locurile umede sunt cele mai corespundietorie pentru livedi, pe cari pe locurile mai inalte, mai sventate nu se pré face érb'a. Aici dar e mai folositoriu se se rupa tielin'a si se semene lucerna, care duredia câte 12 ani, dandu nutretiu multu

si bunu. In aceste privintie, cá si in fórte multe altele, care se reducu la economi'a rurala, nu se potu stabili regule generali, cá-ci mai totu casulu depinde dela mai multe si varie impregiurari, si asia totu economulu facendusi computu dupre tóte afacerile sale, va afla mai usioru, aceea ce este mai corespundietoriu, mai rentabilu pentru densulu in casulu seu specialu, modificandu cele díse de noi cumu i va veni mai bine.

Ce se atinge de cei de sub punctulu c), apoi ei afla respunsulu sub a) si b), si asia nu mai este de lipsa a li mai vorbi directe, cá-ci atunci amu fi siliti a repeti cele díse dejá acolo. Asemenea n'avemu ceva nou pentru cei de sub e). Desfacase si ei de prejudetiele trecutului si de siguru voru trage mai multu folosu.

Ne mai remane se vorbimu si despre acele casuri, candu este consultu a lasá ogoru. De aceste casuri sunt puține si sunt esceptiuni dela regula generala. Asia dara ogorulu in fondu nu este de condamnatu, ci e condannabila numai abusarea de elu, reintroducerea lui permanente totu dupa alu duoilea anu, fara considerare, de este gunoiu din destulu séu nu, de e loculu departe séu aprópe, greu séu usioru (de lucratu), in putere séu slabitu. Afara de tóte acestea scopulu ogorului de a voi cá se pasca vitele pe elu, se anuledia mai de totu, cá-ci nu se lucra la tempulu seu, si apoi vai si amaru de pasiunea de pe ogóra. Éca care este si trebuie se fia scopulu ogorului: nu dóra cá se pasca vitele, séu cá pamentulu se pauseze. Amu vediutu mai susu, cá pamentulu nu odichnesce, mai alesu fiindu aratu, ci pentrucá prin lucrare se se sfarme, se se ameruntie, pentrucá elementele din atmosfera se póta strabate in elu mai cu usiorintia, prin ce partile nutritórie devinu disolubile, se topescu cá zacharulu in apa, cá-ci plantele numai asia le potu absorbe. Aici dara momentulu de capetenie este a se face unu depositu de nutrimente preparate pentru plantele urmatóre. Vedemu cá acestea au nutrementulu de pe 2 ani, adeca celu pregatitu in tempulu ogorului si celu pregatitu in periodulu vegetatiunei loru, si neci decátu nu sta intru a accelará descompunerea substantieloru nutritóre. Acésta din urma se póte ajunge mai curendu, déca loculu este semenatu, provediutu cu vegetale. Acésta se intaresce cu tóte esperientiele facute de cei mai renumiti agricultori. Ori-care din noi inca usioru se póte convinge despre adevverulu acesta trecendu pe langa unu sghiabu de pétra, care pe câte unu locu e provediutu cu vegetale, muschi, bureti etc. si pe alte locuri golu. Impregiurulu vegetaleloru vede, cá pétr'a s'a sfarmatu, va se díca radecinile au strabatutu prin ea accelrandu descompunerea partiloru ei, pe candu pe unde loculu e golu, pétr'a e mai intréga. Prin ogoru dar marimu numai cantitatea substantieloru asimilabile (disolubile). Acestu scopu se póte ajunge si mai bine prin gunoiu. Asia [dara de ce ogoru? Se intielege inse, cá in pamentu trebuie se

afla materialu, din care se se prepare aceste nutremente, la din contra, cumu e de ecs. in locuri nisi póse, pe langa totu ogorulu nu vei face neci o tréba, aici gunoiulu putreditu bine te scóte din perplecsitate.

Din tóte acestea se cunósce luminatu, cá ogorulu nu e neaparatu de lipsa, déca avemu gunoiu din destulu spre dispositiune, si numai in acele casuri e de scusatu, candu 'ti lipsesce gunoiulu, séu candu gunoirea nu se platesce. Multi vendu gunoiulu, ba altii si platescu cá se 'lu scóta din curte, numai se nu le mai faca inveluicla; facu parintie, pentru cá pisielaulu se se scurga pe strade. Acésta se numesce economia rationala; apoi totusi se plangu cá au bucate slabe, cumu este de ecs. in locurile indepartate, séu in acelea, cari se lucra fórte greu si nu totu-deauna. Aici dar trebuie se pandesci momentulu, pentru alu poté lucrá cumu se cade. Asemene pamentu nu se póte lucrá neci candu este prea tare, neci fiindu prea móle, ci numai candu nu e neci prea tare si neci prea móle.

Am dísu cá scopulu ogorului este de a aduná in pamentu o cantitate de nutrementu pentru plantele urmatórie. Nutrementulu planteloru e de duóe categorii, organica (deardietóre) si neorganica (cenusia, care este nedeadietóre). Póte fi cá pamentulu duce lipsa de una séu de alta, séu de amenduóe. Materi'a neorganica se afla tóta numai in pamentu, séu minérale, din cari e formatu pamentulu, pre candu cea organica si in pamentu (hum'a, radecinile etc.), si in atmosfera. Voindu a face in pamentu sarurile mineralice assimilabile, atunci va trebui a se portá grija pentru descompunerea partiloru pamentesci, ceea ce depende dela influintiele atmosferice. Se cere dar, cá acestea se póta strabate cu usiorintia pamentulu. Acestu scopu se ajunge prin lucrarea si sfarmarea acestuia. Acesta se numesce ogorulu negru, aici la buruieni nu li se da tempu se crésca, spre deosebire de ogorulu verde, unde avemu de scopu imultirea substantieloru organice. Acésta se póte efectúa, déca subaramu buruienile crescute pe locu, se intielege inainte de a face seméntia, séu semenandu anume plante pentru scopulu acesta, si adeca de acelea ce crescú curendu si dau massa mare, cumu sunt lupinele, rapiti'a, madi'a sativa, papusioiu verde, mazariche etc. Tóte acestea ieau fórte multu nutrementu (organicu) din atmosfera si cu acésta inavutiescu pamentulu, déca le subaramu. Se presupune cá midiulóce minérale se afla in pamentu din destulu, cá-ci la din contra acele plante de gunoiu nu s'ar face si n'ar avea efectulu doritu, dupa cumu s'a aretatu si mai susu. In astfelu de impregiurari aceste plante nu potu inlocuí gunoiulu de grajdú, cá-ci acesta contine si partile nutritórie mineralice, si cele organice.

In fine declaru cá cu cele insirate aici nu voiescu se dícu ca eu asi fi aflatu pétr'a intieptiunei; se voru fi aflandu póte economi, cari voru pricepu lu-

crulu mai bine. Se ésa afara cu parerile, si noi i vomu urmá 'tu multiamita, pentru cá se se faca lumina.

G. V.

In cestiunea cea fatala a beuturii de vinarsu.

Unulu dintre acei membrii demni si generosi ai natiunii nóstre, cari 'si sacrifica multe óre din viéti'a loru in meditatiuni asupra sórtei poporului nostru si asupra midiulóceloru cu care s'ar pótea inainta cultivarea, moralisarea si fericirea acestuia, vedindu cá din carticic'a titulata Infricosiatele stricatiuni ale beuturii de vinarsu-rachiu publicata in a II-a editiune nu se vende mai nimicu, ceruse dela tipografi'a Römer & Kamner 50 de ecsemplaria spre a le imparti pe la mai multi barbati de aceia, carii sí voiescu, sí sunt in stare de a invetia, destepta sí lumina pe poporu, éra dupace le imparti, avù bunatate a ne scrie sí nóue unele cá acestea:

„Ecsemplariile trimise nu sunt de ajunsu. In cerculu de diosu alu comitatului la nimeni nu am potutu trimite neci unulu. Sum dara silitu a ve mai incomoda cu rogarea, cá se mai espedati la mine inca 50 de ecsemplarie. Nu sciu óre primitati consiliulu meu modestu comunicatu in epistol'a mea de deunadi, adeca cá se trimiteti din brosiuric'a aceea in tóta tíer'a la romani mai cunoscuti câte 30—50 ecsemplarie spre ale vende, fiendu-cà altumentrea carticic'a acésta prea folositoria totu asia va remanea nevenduta, precumu a fostu uitata pana acumu in pulberea magazinului tipografiei din Brasiovu, vendienduse din ea numai câte duo'a ecsemplarie pe unu anu.“

„La Selagiu poteti trimite cu securitate vreo 60 ecsemplarie, la Basesci, Zelau, Deesiu, Sighetu. Prin modalitatea susu atensa s'aru vende in una luna de díle tóte ecsemplariile spre mare folosu alu poporului. Credeti'mi domnule, cá de sí asi dori cá se mai traiescu inca multu, dara déca mi-ar da Dumnedieu putere, cá se fiu in stare de a estermine reulu beuturii vinarsului dintre poporu, m'asi invol, cá se moriu, cà-ci am efectuatu curmarea acestui reu, pentrucà sciu, càta stricatiune materiala si morala aduce cu sine **blastemat'a** beutura de vinarsu, sí pentrucà sciu, cá de asi traí atata cá Nestoru, ba chiaru cá Matusalem, totusi nu asi fi in stare a face natiunii mele unu mai mare servitiu, decátu prin mantuirea poporului de prea daunósele consecentie ale beuturii rachiuului.“

„De nu ne vomu ostent cu **tóta** energi'a cá se estermine reulu susu atinsu, se póte intempla, cá vomu ambla cá sí indianii din Americ'a, carii s'au enervatu si inpucinat nu intru atàta de glóntiele si sabiile colonistiloru albi, decátu prin aceea, cà acestia din urma le-au facutu loru cunoscuta beutur'a vinarsului, éra prin acésta numerulu vechiloru locuitori s'a redusu la câteva sute de mii.

Clusiu, 3. Aprile 1870.“

Intru adeveru, este a unspredecea óra, in care barbati de spiritu sí de ânima ai natiunii nóstre se se ocupe cu starea sanetatei fizice si spirituale a poporului, multu mai seriosu si mai indelungatu, decátu se intemplà acésta pana acuma. Ori-care poporu, ori-care individualitate nationala póte se dispara cu totulu de pre fati'a pamentului, déca nu va ingriji de sanetatea sa sí de coregerea rasei; éra noi romanii ce amu facutu pana acuma in acésta directiune? Éca ce. In locu se visamu macaru de asia numitul catechismu alu sanetatei, in locu se formamu societati de temperantia càtu se póte mai númeroase, in locu se invetiamu pe poporu, cumu se'si faca locuintie mai bune si mai sanetóse, éra anume pe femei, cumu se prepare bucate mai curate si priintióse, si cumu se tiena in familia curatieni'a cea mai mare, noi ne-amu facutu si ne facemu pe fiacare dí la complimente pre càtu de poetice, pre atàtu departate de trist'a realitate, cà suntemu unu poporu bine crescutu, venosu si venjosu, asia si pe dincoala. Nu trebue se ne insielamu noi pe noi insine. Binevoiti numai a intreba pe acei ómeni, carii venu in contactu mai de aprópe cu poporulu, pe preoti, pe functionari municipali, pe gendarmi, pe deregatorii comunelor, pentru cá se ve spuna accia, cumu le vene loru, candu intra prin locuintiele familiiloru. Nu ne este ertatu neci a ne consola cu date statistice, din care s'ar vedea, cá mortalitatea la noi ar fi mai puçina, decátu la câteva alte popóra conlocuitorie. Se tienemu bine minte, cá de ecs. jidovii se inmultiescu neasemenatu mai tare de càtu ori-care altu poporu, pentrucà sí se nascu mai multi, sí moru relative mai puçini; atàta inse neci-decumu nu este de ajunsu, pentrucà se mai faca din ei unu poporu compactu, natiune, ci se mai cere cu totulu altu ceva: coregerea rasei, a soiului, a generatiunei. Toti barbati de sciintia cunoseti, cá cei mai geniali legislatori antichi au ingrijitu cu tóta potintiósa rigóre, pentrucà popórale loru se'si ia nu numai educatiune religiósa, ci si educatiune fizica rationata, éra pentrucà marele acestu scopu se'lu ajunga atàtu mai siguru, au intretiesutu multíme de regule dietetice, sanitarie, igienice, séu cumu se le mai dícemu, in simbolulu credintiei loru religióse, intru atàta, càtu acelea regule s'au prefacutu in dogme, in criteria ale ortodocsiei loru. Multe din acelea 'si perdura mai tardiu primitiv'a loru semnificatiune, încátu astadi li se da cine scie ce intielesu absurd. Vedi legile lui Moise decretate pentru evrei, reflectéza inse totuodata la necurati'a in care se tavalescu in dílele nóstre jidanii din Galiti'a, Rusi'a, Moldov'a, Turci'a, Ungari'a etc. Vedi si necurati'a poporului turcescu in mani'a rigóseloru legi de spalare instituite de Abulkassem Mohamed. Vedi inse in acelasi tempu scárnaviile in care jacu unele popóra cristiane, mai virtosu dupace la acestea s'a incuibatu si beti'a de vinarsu. Unii medici ne asigura, cá déca in unele tienuturi intempinamu atàti ómeni orbi, ologi, schidoliti, éra altii

hebeuci, tonti, smintiti, suferitori de nevoi'a cea rea, acestea defecte provinu dela locuintele puturóse, dela mancarile rele, mucede, inpuçite, sí dela beti'a. Sunt mai bine de treidieci de ani, cà medicii din Brasiovu au facutu trist'a esperientia pe la câteva comune rurale cumcà: déca in cutare anu s'au facutu bucate multe si prin urmare barbatii si femeile au avutu ce se vendia si pe ce se bea vinarsu, una multime din pruncii nascuti in anulu urmatoriu au remasu hebeuci, séu precumu se dîce, batuti la capu, éra acestu fenomenu se esplica numai din impregiurarea, cà conceptiunea aceluor fiantie nefericite se intemplase in starea de beti'a a parintiloru.

Se afla in Europ'a câteva popóra, care se inmultiescu preste tóta intipuirea omenésca, in càtu pamentulu europénu neci cà le mai coprinde, ci ele se vedu constrinse a emigra in tóte celelalte patru parti ale lumii; asia sunt germanii, anglosacsonii, jidovii si numai in càtuva francii. Din contra sunt alte popóra, care séu nu se inmultiescu necidecumu, séu cà tocma scadu la numeru pe secolu ce merge.

In care clasa de popóra este a se renumera poporulu romanescu, consideratu din punctulu de vedere alu inmultirei séu miciorareii numerului? Noi tienemu acésta intrebatiune de una importantia atátu de mare, in càtu sí dorimu din adenculu sufletului deslegarea ei la faci'a scientiei istorice si a celei statistice. Multi scriitori sasi si unguri din Transilvani'a tienu, cà romanii aru fi fórte manosi, cà ei s'aru sí inmultii preste mesura. De fric'a acestei inmultiri a romaniloru unu magnatu ardelénu compusese pe la a. 1819 si 1820 unu memorialu, in carele elu aratá si recomandá regimulu câteva midiułóce, prin care s'aru potea miciora numerulu romaniloru sí productivitatea loru, adeca scii, camu dupa ecsemplulu faraoniloru din Egiptu. Acelu memorialu se afla ici coela decopiatu, de ecs. in Clusiu, in Nasaudu si pe airea; mi se pare inse, cà acelu comite ardelénu inainte de acésta cu cincidieci de ani nu reflectase sí la midiułoculu de a omorí, séu incai a hebeuci, a „indobitoci“ pe romani cu vinarsu. Déca luminati'a sa nu ar fi peritu de multu, ci ar mai trai si astadi, ar potea vedé cu ochii proprii scaldati in lacrima de bucuria, cumu romanii in dílele nóstre adapa cu rachiulu puturosulu incai si pe pruncuti dela tietia, pentrucà la atàta amu ajunsu, in càtu mamele 'si adormu pe pruncuti cu vinarsu, adeca tocma cá sí femeile selbatice din Americ'a de nordu si din Australi'a! Noi incai credemu asia, cà poporulu romanescu din natur'a sa este productivu, cà femeile la noi concepu si nascu prunci destui, precumu si trebue se fia acésta, pentrucà sublim'a si prim'a vocatiune dumnediésca a femeiei este, cà se nasca prunci, se'i aplece la peptulu ei si se'i crésca; cu tóte acestea totu noi stamu la cea mai grea indoiéla fatia cu intrebarea, déca dacoromanii considerati in un'a unica gruppa européna toti càti locuescu in Daci'a si in Panoni'a, se inmultiescu séu scadu, séu cà remanu stationari, atátu in

comparatiune cu sinesi, cu respectu la diferenti'a in tempu, càtu si cu alte popóra. Se ilustramu intrebarea cu ecsemple. Care a fostu numerulu dacoromaniloru preste totu, de ecs. in a. 1800, sí care este elu astadi dupa 70 de ani, adeca la an. 1870? Care a fostu inse totu in an. 1800 sí numerulu de ecs. alu magiariloru, boemiloru, germaniloru, séu preste totu, séu sí numai alu celoru austriaci etc.?

Se nu perdemu din vedere celu puçinu urmátoriele impregiurari:

Este constatatu, cà in Moldov'a propria elementulu curatu romanescu s'a impuçinatu nu numai in urmarea guerelor de invasiune sí a pestilentiei, ci sí mai virtosu in urmarea tiraniei boieriloru celoru coreciti cu greci si cu muscali.

In Basarabi'a dela 1812 incóce s'au muscalitu multi romani.

In Bucovin'a invasiunea germaniloru si a evreiloru, chiamarea ruteniloru din Galiti'a prin boierii acelei tierutie pe mosiile loru, au cotitu si impinsu multime de familii romanesci din foculariele loru; cautati inse pe familiile romanesci emigrate din Bucovin'a sí Moldov'a, sí le veti afla in Podoli'a sí mai incolo pana la Odes'a emigrate cá vai de ele.

Treceti pre tiermulu dreptu alu Danubiulu in Serbi'a, Bulgari'a si Dobrogea, in care tieri veti afla de siguru preste una suta de mii romani emigrati din Munteni'a de fric'a sí ur'a biciului ciocoiloru sí arendasiloru greci, si asiediati pe tiermulu acelu fluviu sub scutulu si protectiunea pasialiloru, agaliloru, cadéiloru turcesci. Ce satira ardiétoria a destinulu omenescu!

In Banatulu Temesianu multime de familii romanesci sêrbite, slavitate pentru totudeauna cu ajutoriulu religiunei orientale.

In comitatele Ungariei proprie alta suma de familii curate romanesci magiarisate cu totulu cu ajutoriulu religiunei occidentale.

In Transilvani'a? Despre sórtea romaniloru de aici in trecutu sí in presentu s'a vorbitu multu mai desu, decátu cá se nu scia fiacare lectoriu, cumu stamu si unde ne aflamu; de aceea fia de ajunsu a mai observa incai numai atàta, cà romanii din Secuime s'au magiarisatu si pana acumu atátu de multu, in càtu neci chiaru confessiunea nu'i va mai scapa, pentrucà sciti bine, cà unitii se papistasiescu, éra neunitii se calvinescu.

Mai adaogemu la vechile midiułóce de esterminare incai numai beti'a de vinarsu-rachiulu, ajutata de invasiunile care cresc neincetatu, apoi védia cumu se va numi acelu dacoromanu, care va fi in viétia pe la anulu 2000 dela Isusu Christosu.

Teoriile eruditulu Darwin, carele semena cà va face unu feliu de epoca in dílele nóstre, potu se fia combatute din multe parti, atàta inse va remanea adeveru eternu cà: fientiele lupta neincetatu pentru ecsistenti'a propria, si cà cea mai tare estermine pe cea mai debila...

Nr. 106—1870.

Protocolulu siedintiei lunare a comit. asoc. trans.

ținute în 5. Aprilie 1870 sub presiudu Rev. dn. vicepres. Ioane Hanni'a, fiindu de facia dd. membrii Il. sa dn. cons. aulicu Iac. Bolog'a, Il. sa dn. cons. gub. Pavelu Dunc'a, dn. capitanu pens. Ioane Bradu, dn. adv. dr. Ioane Nemesiu, dn. par. si prof. Z. Boiu, dn. secret. Il. Ioane V. Rusu, dn. cassariu alu asoc. Const. Stezariu, dn. redact. Nicolae Cristea si dn. adv. dr. D. Racuciu.

§ 32. Se presentéza conspectulu despre starea cassei asoc. pre tempulu acestei siedintie, din carele se vede, cumucà cass'a asoc., dupa subtragerea erogatelor, are in proprietatea sa 41,862 fl. 52 cr.

Spre sciintia.

§ 33. In legatura cu acésta se reportéza despre banii incursi la asoc. dela siedinti'a presente si anume:

1) Dela Il. sa dn. cavaleriu Georgie Popoviciu, proprietariu mare in Stroiesci in Bucovin'a, s'a trimisu prin dn. Ioanu a lui Georgie Sbiera o obligatiune rurale de Bucovin'a Nr. 1241 cu couponii dela 1. Noembre 1870 in valóre de 1000 fl. m. c. (Nr. prot. ag. 95.)

2) Dela Il. sa dn. colonelu baronulu Dav. Ursu de Margine in o actia dela drumulu feratu Nr. 41,716 cu couponii dela 1. Iuliu 1870, 200 fl. v. a. (Nr. prot. ag. 92.)

3) Dela Rev. dn. prepositu capitulariu in Gherl'a Macedonu Popu duoe bucati obligatiuni de statu din 1854 à 100 fl. m. c. Nr. 248,611 si 264,170 cu o parchia couponi din 1871, 200 fl. v. a. (Nr. prot. ag. 91.)

4) Au mai incursu cá tacse de m. ord. 15 fl. v. a. (Nr. prot. ag. 79.)

5) Cá prenumeratiune la „Transilvani'a“ 12 fl. v. a. (Nr. prot. 79, 80, 89, 94 si 97.)

Conclusu. Raportulu despre banii incursi la asoc. se iea spre placuta scientia, si totuodata p. t. domniloru de sub Nrii 1, 2 si 3 pentru maritimósele oferte, si deosebi dlui cavaleriu Georgie Popoviciu, pentru generosulu ofertu de 1000 fl. m. c., cu care a binevoitu a contribui la sporirea fondului acestei asoc. li se exprima cea mai intima si mai caldurósa multiamita, si conformu § 6 p. 1) din statute, dechiaranduse de membrii fundatori ai asoc., secretariatulu se insarcinéza cu espedarea respectiveloru diplome.

§ 34. Tenerulu ascultatoriu de filosofia la universitatea din Vien'a si stipendiatu alu asoc. Petru Emiliu Prodanu, prin scrisóri'a din 20. Martiu a. c. aduce la cunoscentia, cumucà fiindu atacatu de unu morbu periculosu de plumani, din acésta cauza la consiliulu mediciloru avendu a petrece càtuvia tempu la tiéra, si fiindu'i interdísu studiulu, n'a potutu depune colocuiele pre sem. I. an. scol. cur., prin urmare nu se potu trimete neci respectivele testimonia, totuodata spre dovedirea morbului seu, alatura si unu testimoniu medicescu. (Nr. 96.)

Conclusu. Acést'a incunoscientiare se iea spre scientia cu acea observare, cá numitululu teneru dupa

reinsanetosiare, depunendu prescisele colocuie, se nu intardia asi produce atestatele sale de progresu.

§ 35. Se presentéza testimoniulu scol. pre sem. I. an. scol. 18⁶⁹/₇₀ alu agronomistului Stefanu Chirilla, din carele se vede, cà a raportatu din studiale propuse in mare parte clasa de progresu multiamitoriu. (Nr. prot. 90.)

Spre sciintia.

§ 36. Secret. II. presentéza unu conto dela tipografi'a archidiecesana de aici despre 1 fl. 70 cr. v. a. cá taca de insertiuni pentru publicarea unui concursu la unu stipendiu pentru gimnastisi, in Nr. 85 ex 1869 alu Telegrafului romanu.

Conclusu. Se asemnéza la cass'a asoc. esolvirea numitululu conto.

§ 37. Secret. II. raportéza, cumucà dn. Ioane Chitu adaptandu opulu seu intitlatu: „Viti'a cultivata,“ dupa indrumarile comitetului din 4. Sept. 1866, l'a retrimisu spre censurare, cu rogarea, cà déca se va aflá corespondietoriu, se se tiparésca pre spesele asoc. •

Se decide: a se predá spre esaminare unei comisiuni alese in persónele ddloru membrii Petru Manu, Zach. Boiu si Nicolau Cristea, cu acea insarcinare, cá numit'a comisiune, aflandu de bunu opulu cestiunatu, totuodata in raportulu ce'lu va face la tempulu seu, se indigiteze in unu modu càtu se va poté mai precisu, si sum'a speselor, ce s'ar recere spre tiparirea aceluia.

§ 38. Directiunea despart. cerc. VII. din Abrudu, pre langa relatiunea din 20. Martiu a. c., aduce la cunoscentia, cumucà in ¹⁵/₂₇ Fauru a. c. s'a alesu subcomitet. pentru respect. despart., carele apoi, precumu se vede din protoco'lele asternute in aici in 27. Fauru constituinduse, in 3. Martiu si-a si inceputu activitatea sa, ocupanduse cu organizarea agentureloru comunali. Dar la infiintiarea agentureloru comunali dandu preste unele greutati, provenitórie din necesitatea arondarei despart. cerc. cu privire la situatiunea locale, numitululu subcomitet. se vediu indemnatu a face propunerea, cá unele comune, ce se tienu de comitatulu Turdei, se se alature la despartimentulu cerc. alu muntiloru apuseni, indigitandu totuodata cercurile si comunele ce au se compuna cestiunatululu despartiam. Se cere deslucire in privinti'a procurarei sigilului pentru resp. despartimentu, aratanduse ca dn. Basiliu Bosiota s'a promis a'lu plati dela sine; in urma se face intrebare, in privinti'a documentelor de legitimize, estradande la membrii ajutatori, cumu si relative la formatulu si spesele procurarei acelora.

Conclusu. Incunoscientiare despre alegerea si constituirea susu-amentitululu subcomitetu, se iea spre cea mai placuta scientia, si acestu comitetu se afla in placut'a positiune a-si exprime recunoscentia sa cea mai cordiale, acelor barbatu romani, carii prin zelulu loru contribuescu astu modu la progresarea si realizarea scopuriloru salutarie ale asoc. Ér ce se tiene de propunerea resp. subcomitetu, cá din punctulu

de vedere alu arondarei despart. cestiunatu cu considerarea relatiunilor locali, se se alature unele comune din comitat. Turdei la despartimentulu muntiloru, se decide a se rescrie, cà in asta privintia se se urmeze conformu declaratiuniloru, dande din partea resp. comune.

Aratarea, cà dn. Bas. Bosiota, s'a apromisu a plati dela sine spesele procurarei sigilului, se ia spre sciintia cu multiamire, totuodata inse se se aduca la cunoscintia susu amintitei directiuni, cumucà acestu comitetu din respectulu, cá sigilele procurande pentru despart. cerc. ale asociat. se fia pre càtu se póte de uniforme si in formatu si in circumscripiune, inca in siedinti'a sa din 8. Martiu a. c. a decisu, cá acele se se procure die pre spesele asoc., in urma relativu la documentele de legitimare pentru membrii ajutatori, care conformu § 8 din regulamentu, au a se dá din partea resp. subcomitetu, se se rescria, cumucà acestu comitetu, totu din punctulu de vedere alu uniformitatii, a aflu de lipsa a decide, cá acele tiparinduse pre spesele asoc., se se trimetia in numerulu recerutu pre la tóte despartimentele.

§ 39. Directiunea despartiem. cerc. (II.) alu Fagarasiului, pre langa scrisoria din 4. Aprile submite protocolulu despre alegerea comitetului cerc., alaturandu totuodata sum'a. de 36 fl. incursa cu acea ocaziune, dela unii membrii ord. noui si mai multi membrii ajutatori.

Conclusu. Comitetulu din actele submise, convingenduse despre frumosulu zelu, ce membrii asoc. si inteliginti'a din Fagarasiu si districtu, 'lu manifesta si cu asta ocaziune in favórea sprijinirei morale si materiale a asoc., se simte datoriu a le exprime prin acesta dloru respectivi, multiamirea sa cea mai cordiale.

Dupace, precumu se vede din protocélele alaturate p. VI., intre domnii, carii au respunsu tacesele preserise, se afla si de acelia, carii satisfacundu § 6 p. 2 din statute, au devenitu membrii ord. noui ai asoc., acestora secret. se insarcinéza a le espedá resp. diplome, ér pentru membrii ajutatori, subcomit. se se indrumaze a procede contormu § 8 din regulamentu (vedi si § 38 alu acestui prot.).

§ 40. Se presentéza unu conspectu despre interesele intrate cu 1. Aprile a. c. dupa couponii obligatiuniloru de statu, anume in BN. 2 fl. 27 cr., in argintu 10 fl. 75 cr. v. a.

Spre sciintia.

§ 41. Se presentéza unu documentu despre schimbarea a loru 10 fl. 75 cr. in arg. cu 12 fl. 74 cr. in BN. v. a.

Spre sciintia.

§ 42. Comitetulu reuniunei pentru cunoscinti'a patriei (siebenbürg. Landeskunde) trimite pre sém'a asoc. in schimbu câte 1 eesempl. din archivulu seu tomu VIII. brosiur'a 3, tomu IX. brosiur'a 1.

Spre sciintia cu multiamire.

§ 43. Dn. consil. aulicu Iacobu Bolog'a cerendu cuventu, cetesce urmatori'a propunere: „Considerandu,

cà absolut'a necesitate de a infiintiá in Monarchi'a austriaca un'a academia romana de drepturi s'a simtitu de multu, si se simte totu intinsu si totu mai tare de catra toti romanii din Monarchi'a acésta, si cà prin urmare public'a opiniune a romaniloru cere imperativu infiintiarea unei asemenea academii, aceea dara trebue se se infiintieze; considerandu, cà academi'a romana de drepturi are de a servi cá unulu din cele mai apte midiulóce spre promovarea literaturii romane si culturii poporului romanu; considerandu, cà asociatiunile rom. din Transilvani'a, Aradu si Bucovin'a au de scopu tocma promovarea amenitiei literaturi si culturii, si de datorintia imbratiosiarea toturoru midiulóceloru ducatorie la acelu scopu; considerandu deci, cà dísele asoc. sunt chiamate in line'a prima, de a conlucrá spre infiintiarea unei academii romane de drepturi, in Monarchi'a austriaca, 'mi iau voia a propune:

1. Cá comitetulu asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu mai antaiu se recunósca si se enuncie prin concludu, de absolutu necesaria infiintiarea unei academii romane de drepturi in Monarchi'a austriaca.

2. Cá comitetulu acesta se se privéasca de chiamatu a lucrá din tóte poterile si pre tóte caile legali spre infiintiarea dísei academii si a raportá apoi la cea mai de sprópe adun. gener. a asoc. despre toti pasii sei facuti in caus'a acésta si a cere dela aceea, fiindu de lipsa, incuviintiarea loru si acelor ce va mai avé a face dupa aceea.

3. Cá comitetulu acesta se esmita din sinulu seu o comisiune statatoria din 5 membrii, carea cu privintia la tóte impregiurarile si relatiunile romaniloru austriaci, se lucre fara intardiare programulu, statutele, dupa care si pre temeulu carora s'ar poté infiintiá dísa academia, si se substerna aceste comitetulu spre desbatere si intrebuintiare.

4. Cá acestu comitetu se comunice tóte concludusele sale privitorie la obiectulu acesta, celorualte doue asociatiuni sorori din Aradu si Bucovin'a, pofindule la una cointielegere si conlucrare uniforma pre calea corespondintiei, cá cu poteri unite, cu atàta mai usioru se se ajunga scopulu spre indestulirea si multiamirea toturoru romaniloru din Monarchi'a austriaca.

Punenduse la discussiune acésta propunere, dupa desbateri indelungate si mature, la motiunea dn. dr. I. Nemesiu, se decide cu unanimitate a se predá spre studiare si opinare unei comisiune de 5 membrii, cu insarcinarea de a-si aterne raportulu seu in siedinti'a prosima. De membrii acestei comisiuni se alesera dd. Iac. Bolog'a, Pav. Dunc'a, dr. Nemesiu, Nicolau Cristea si dr. Racuciu.

§ 44. Dn. adv. dr. Dem. Racuciu face propunerea, cá comitetulu asoc. trans. se exprime multiamita protocolarmente dlui dr. Iosifu Hodosiu deputatu in diet'a Ungariei, pentrucà acesta avendu in vedere lips'a de midiulóce materiali spre ajungerea scopulu asociatiunei nóstre, a cerutu dela diet'a din

Pest'a, in siedinti'a din 2. Martiu a. c. unu ajutoriu anuale de 5000 fl. din bugetulu ministeriului de interne pentru acésta asociat.

Conclusu. Propunerea acésta priminduse cu unanimitate, se radica la valóre de conclusu alu comitet.

§ 45. Cu verificarea protocolului siedintiei acesteia se incredintiéza dd. membrii Iac. Bolog'a, Pav. Dunc'a si Zach. Boiu.

Cu aceste siedinti'a comitetului inceputa la 4 1/2 óre, se inchieia la 8 óre sér'a.

Sibiiu datulu cá mai susu.

Ioane Hannia mp.
vicepres.

I. V. Rusu mp.
secret. II.

S'a cetitu si verificatu Sibiiu in 10. Aprile 1870.
Bolog'a mp. P. Dunc'a mp. Z. Boiu mp.

Ad. Nr. 106 1870.

Publicarea baniloru incursi

la fondulu asociatiunei trans. dela siedinti'a lunaria a comitetului asoc. din 8. Martiu a. c. pana la siedinti'a aceleuia din 5. Aprile.

1. Dela Rev. dn. prepositu capituláriu in Gherl'a, Macedouu Popu s'au primitu 2 bucati obligatiuni de statu din 1854 Nrii 248,611 si 264,170 cu o parechia couponi pre 1871 in suma de 200 fl. m. c.

2. Dela II. sa dn. colonelu c. r. baronulu Davidu Ursu de Margine, o obligatiune a drumului de feru transilv. Nr. 41,716 cu couponii dela 1. Iuliu 1870 in suma de 200 fl. v. a.

3. Prin dn. prof. Ioanu a lui Georgie Sbiera s'a trimisu la asoc. pentru Ilustr. sa dn. cavaleriu Georgie Popoviciu, proprietariu mare in Stroesci, in o obligatiune rurale din Bucovin'a Nr. 1241 cu couponii dela 1. Noembre 1870 sum'a de 1000 fl. m. c.

Toti acesti trei mai susu insemnati domni generosi oferitori, conformu §lui 6 p. 1 din statutele asoc. se facura membrii fundatori ai asoc. trans.

Sibiiu, in 5. Aprile 1870.

Dela secretariatulu asoc. trans.

Spitalulu de oculistica in Brasiovu.

Acestu spitalu se deschide in fiecare anu in 1. Maiu si operatiunile se continua pana la Septembre. In cursu de cátiva ani de candu s'a fundatu acestu institutu filantropicu, unu mare numeru de persóne care au suferitu de dorerea ochiloru, au scapatu cu totulu, éra altele care 'si perdusera vederile, le-au recastigatu pe deplinu. Cunoscéndu noi acésta impregiuráre, éra de alta parte provocati fiendu de catra inspectiunea numitului spitalu, cá se nu ne pregetamu a publica si noi, a roga si pe celelalte redactiuni romanesci, cá se traga luarea-amente a celoru carii suferu de ochi, la acestu institutu de oculistica, ne simtиму indatorati a face acésta spre binele omenimei suferitórie cu atátu mai virtosu, cu cátu suntemu totu-una-data informati, cá mai alesu intre locuitorii dela munti se afla multe persóne fórté nefericite din caus'a doreriloru de ochi, séu si a totalei orbii. Barbati de multa esperientia, carii cunoscú poporulu tieranu din contactulu immediatu pe care'lu avura cu acelasi, ne asigura, cá dorerile de ochi la poporulu nostru provinu mai alesu din receli infricosiate, contrase in multe moduri, éra anume din dormirea sub ceriulu liberu pe pamentulu umedu, séu tocma ingrecatu cu apa, din locuintie intunecóse, umedóse, puturóse, neci-una-data aerite, din chillii si bucatarii séu tendi, in care afuma neimcetatu, din mancari mucedu, rancedu, din cartofi stricati, din pane de grau incinsu, de papusioiu putredu etc.

In consideratiunea acestoru impregiurari sunt rogati atátu ddni parochi, cátu si dd. functionari municipali, notarii comunali

si ori-carii barbati compatimitori pentru cei carii suferu de dorerea ochiloru, cá se binevoiesca a reflecta pe locuitori la numitulu institutu, se le spuna totu-una-data, cá cei saraci n'au decátu se'si aduca testimoni de saracia dela deregatori'a comunala, confirmatu si de parochulu respectivu si se'lu infatiosieze la dn. dr. Miess in spitalulu de aici, pentrucá se fia primiti in cura fara alte spese, decátu acelea prevediute in respectivele ordinatiuni.

Dela Redactiune.

Acei domni literati, carii facu acestei foi onórea de a'i trimite manuscrite spre tiparire, sunt rogati cu totu respectulu, cá se binevoiesca a le scrie séu a pune se se scrie curatu, in cátu tipografii se le póta citi, ca-ci déca sunt scrise séu fórté meruntu, séu fórté iute si incurcatu, este séu prea cu anevoiá, séu tocma preste potintia de a culege dupa ele, tocma si candu tipografulu ar fi romanu nascutu, ceea ce inse la noi este din contra; inse tocma candu se sí afla cáte unu tipografu, care se voiésca a'si tortura ochii cu manuscrite rele, corectur'a ese atátu de incarcata de erori, incátu pre langa cea mai buna vointia totu trebue se remana unele necorese. De alta parte redactoriului neci decumu nu'i remane tempu, cá se sí mai decopieze manuscritele altora, din care cauza multe remanu delaturate spre daun'a lectoriloru si neplacerea auctoriloru.

Corespondenti'a redactiunei.*)

Sibiiu, 7. 14. 15. 18. Aprile. S'au indeplinitu tóte intocma.

Sibiiu, 11. Aprile. Bine; inse auctoriulu memorialulu istoricu, care se afla la man'a nóstra, cere publicarea lui.

Clusiu, 3. Aprile. Acea carticica este asta-data proprietate a tipografiloru Römer & Kamner; speramu inse cá voru trimite si pe creditu. 3 fr. 50 cr. primiti.

Poian'a sarata, 15. Aprile. Adresati-ve catra on. comitetu la Sibiiu. Redactiunei nu'i este ertatu a da pe creditu; a cutezatu a credita numai la trei insi si s'a pacalitu, — a platitu. Nimicu in lame nu se platesce asia reu cá cartile si foile scientifice si literarie.

Pitesci. Nu se póte pe creditu. Asteptamu abonamentulu.

Bucuresci, 10/22 Aprile. S'a platitu atátu, cátu a cumpanitu colletulu la post'a dv. de acolo, firesce tacsá enorma. Fabric'a de Zernesci a desfintiatu cu totulu depositele de commissionu din Sierbanu-Voda Nr. 18 si a luatulu cu totulu alte mesure.

Carti istorice rare.

Dn. Alecsandru I. Papiu a mai trimisu in dílele acesteia pentru bibliotec'a asociatiunei nóstre:

DEMETRII KANTEMIRS

ehemaligen Fürsten in der Moldau, historisch-geographisch- und politische Beschreibung der Moldau nebst dem Leben des Verfassers und einer Landcharte. Frankfurt und Leipzig, 1771. 8º micu, 341 pagine. In fruntea cartei dupa unu preambulu scurtu de una fóia vene chart'a mica Tabula geografica Moldaviae, apoi interesant'a biografia a prin-

*) Absentandu redactoriulu mai multu tempu de acasa, dupa reintórcere se vede necesitatu a da unele respunsuri in modulu acesta.

cipelui Dimitrie Cantemiru pe 11 foi. Dupa acestea urmèza insasi Descriptiunea Moldovei cu una prefatiune. Din acea descriptiune cunoşcemu Moldovi'a in starea, in care era ea pe la anii 1700—1710.

Dn. Papiu insemnà despre acèsta carte de mare pretiu nationalu-istoricu pe fòia dinainte nescrisa urmatòriele:

S'a publicat acèsta lucrare mai antaiu in magazinulu lui Büsching, apoi in acèsta de fatia editiune.

Se afla publicata si in traducere romana, mai antaiu la Nèmtiu in Moldavi'a, in 4°, 1812, apoi in Iasi la 1851; in fine se dice ca de curendu s'ar mai fi scosu o editiune romana in Iasi de Boldur-Latiescu. Acèsta eu nu o-am vedutu.

Ms. latinu se dice, cà s'ar afla in Moscu'a; asia scie Hajdeu tatalu; societatea academica din Bucuresci a si intervenitu la guvern, in vèr'a trecuta, pentru cà se cèra ms. dela Moscu'a spre decopiare. Èra Hajdeu fiulu pretinde, cà nu Descrierea Moldaviei s'ar fi aflandu in archivulu afaceriloru straine din Moscu, ci Historia Moldovlachica.

Bucuresci, 6. Aprile 1870.

A. Papiu Iliarianu.

MEMOIRES du baron de Tott sur les turcs et les tartares. A. Amsterdam, MDCCLXXXV. Trei tomuletie 8° leg. usioru. Acestu scriitoriu francu cunoscutu Orientulu mai antaiu din informatiunile tata-seu, carele facuse cunoscentie de apròpe cu Franciscu Rákoczi (francii seriá Ragotzi) si cu comitele Csaki (dupa franci Tczaky) pe la an. 1717. Fiiu-seu, Tott scriitorulu fusese trimisu langa ambasad'a francèasca din Constantinopole in Maiu alu anului 1755 spre a invetia limbele si datinele orientali, de aceea elu si facù caletorii diverse prin Siri'a, Palestin'a, Tunis etc.

Bibliograficu.

GRAMATEC'A LIMBEI ROMANE, partea I. analitica, compusa de Tim. Cipariu canonicu metropolitanu etc., premiata de societatea academica si tiparita cu spesele aceleiasi, costa 1 fl. 50 cr. Acèsta charte scientifica in strinsulu inticlesu alu cuventulu a trasu asupra sa si atentiunea filologiloru neromani, cari sunt de opiniune, cà lucrarile filologice ale dlui Cipariu voru produce una revolutiune in desvoltarea limbei nòstre, in mani'a tuturoru obiectiuniloru càte i se facu. Nu tóte se voru adopta, prefacerea inse va urma de siguru.

Opulu titlatu: VECHEA METROPOLIA ORTODOSA ROMANA a Transilvaniei, suprimerea si restaurarea ei, de Nicolau Popea, protosincelu archidiecesanu, ases. cons., profes. de teologia, membru fundat. alu asociat. trans. pentru literatur'a rom. etc. Sabiniu, cu tipariulu tipografiei lui Sam. Filtsch (W. Kraft) 1870. 8° mare, 352 pagine, bros. a esitu si s'a inpartitu la abonati. Precumu amu recomandatu in alti ani si in altu organu de publicitate spre citire si studiere, Actele si Fragmentele privitòrie la istori'a eclesiastica a romaniloru, publicate de canon. Tim. Cipariu, Istori'a bisericèasca scrisa de prepositulu Vas. Ratiu, Istori'a bisericèasca compusa

de mitropolitulu si arhiepiscopulu Andreiu baronu de Siaguna, cumu si ori-ce alta scriere séu fòia periodica care au apparutu in tempurile nòstre in limb'a romanèasca, intocma ne simtimu indatorati a recomanda publiculu pricepetoriu interesant'a lectura ce da protosincelulu Nicolau Popea publiculu romanescu in acestu opu alu seu. Da, este adeveratu ceea ce ni se obserbà dîlele trecute, cà auctoriulu ar fi adunatu in acèsta carte in partea cea mai mare totu numai documente cunoscute dupa G. Sîncal, Petru Maioru, Sam. Clainu, Cipariu, Laurianu, Lesviodacs (fratele lui Neofitu, fostulu mitropolitulu alu Ungrovlachiei), A. Papiu, Andreiu Siaguna s. c. l. pe care le-ar fi intretiesutu cu deductiunile sale polemice, facute din punctulu seu de vedere; tocma inse acèsta adunare de documente, asiediarea in ordine chronologicu si comentarea loru dupa convictiunile proprii este unu meritu, care cu atàtu mai puçinu se pòte denega, cu càtu pana acumu unu mare numeru de romani sciutori de carte multisióra, nu citea de locu asemeni documente din simpl'a cauza, cà-ci ele se publicasera in — Blasiu, séu prin vreunu blasianu. Astadi candu aceleasi sunt publicate de protosincelulu Pope'a in Sibiu, le va citi de siguru ori-care romanu fara neci una sfièla, si asia romanii voru incepe a intrevedé in trecutulu bisericeii loru la licuriciulu documentelorulu culesse pana acuma, cá prin una sita désa, séu cá prin un'a negura ori buraiu din Novembre, apoi inse acèsta lipsa de lumina plina i va inpintena, pentrucá se alerge dupa alte si alte documente informatòrie si instructive. Pana candu nu se va in-templa acèsta, si pana candu romanii nu voru invetia a'si tracta istori'a loru in legamentea, in care sta ea firesce cu istori'a altoru popóra si altoru religiuni, pana atunci nu va putea fi vorb'a la noi neci de scrieri obiective pe terenulu acesta. Preste acèsta se mai cuvene a tiené mente, cà ar fi cea mai mare nedreptate a cere dela ori-ce preotu teologu, de ori-ce confesiune in lume, cá se judece in cestiuni religiòse in modu obiectivu; din contra, jace in interesulu publiculu carele doresce a fi luminatu, cá se'lu audia si védia pe fiacare vorbindu séu scriendu strinsu din punctulu seu de vedere, dupa convictiunea sa. Audiatur et altera pars, trebue se fia legea de care se aiba a se tiené lectoriulu. Acèsta lege au se o tiena romanii cu preferentia pe terenulu istoriei eclesiastice cu atàtu mai vîrtosu, cu càtu are se tréca tempu lungu, pana candu se va vedea adunatu materialulu de ajunsu, pentrucá se cuteze cineva a compune din elu istori'a eclesiastica.

 Cursurile intregi ale acestei foi periodice „Transilvani'a“ pe anii 1868 si 1869 brosiurate se potu cumpara cu càte v. a. fr. 3 in Sibiu din cancelari'a comitetulu asociatiunei trans.